

Het leven van Joséphine met
kunstschilder J.B. Jongkind

Maannachten

Marja Visscher

HISTORISCHE
ROMAN

Marja Visscher

MAANNACHTEN

Z&K

Uitgeverij Zomer & Keuning

HOOFDSTUK 1

Het was in de zomer van 1860 dat ze een bezoek bracht aan de kunsthandelaar Pierre-Firmin Martin. Al meerdere keren waren haar de werken van de Hollandse kunstschilder Johan Barthold Jongkind opgevallen. Wie zo schilderde moest een mooi, gevoelig mens zijn, had ze vaak gedacht. Hoewel ze de kunsthandel met regelmaat bezocht en daar met allerlei kunstenaars kennis had gemaakt, had ze nog steeds geen gezicht bij de kunstenaar van de werken die haar zo na aan het hart lagen. Ze had over hem gehoord, maar omdat de verhalen zo uiteenlopend waren, kon ze zich geen voorstelling van hem maken.

Kunsthandelaar Martin bood jong talent een podium. Uit dankbaarheid werd hij door hen op handen gedragen, zelfs door hen liefdevol Père Martin genoemd. Vader Martin vond het allemaal prima.

Met haar blik gericht op de Nachtstukken van Jongkind en zonder naar hen te kijken, luisterde Joséphine Fesser-Borrhée geïnteresseerd naar de talloze gesprekken die Martin met de veelal jonge kunstenaars voerde. Ze hoorde zijn commentaar

op hun werk, waarvan de verkoopprijs steeds aanmerkelijk lager uitpakte dan de kunstenaars voor ogen hadden gehad. Daarop volgden vaak troostende woorden, en hij stopte sommigen van hen een klein bedrag toe om hun achterstallige huur te kunnen betalen.

De kordate, uit Hollandse ouders geboren madame Fesser had haar jeugd doorgebracht in Namen en was later, na de dood van haar vader, met haar moeder verhuisd naar Den Bosch. Als vrijheidslievende twintiger was ze vertrokken naar het bruisende Parijs, waar zij zelf in haar onderhoud voorzag door tekenlessen te geven aan een internaat. Daarnaast beoefende zij de schilderkunst. Toch had ze haar vrijheid na twee jaar al min of meer opgegeven door met de kok Alexandre Fesser te trouwen en een zoon te baren, Jules. Het huwelijksleven had voor zowel Alexandre als Joséphine al snel benauwd gevoeld. Om adem te kunnen blijven halen, besloten beiden om alleen, zonder bemoeienis van de ander, verder te gaan. Ondanks het gezamenlijke besluit beschouwde Joséphine de verwijdering tussen Alexandre en haar als een teleurstelling, die ze soms niet kon duiden.

Ze had hem ontmoet in een wilde periode, te gemakkelijk in het café, veel vrienden en vooral ook veel wijn en vrolijkheid. Toen ze op een nacht meeding met de populaire kok Alexandre was dat omdat ze vrolijk was, levenslustig, licht in haar hoofd door de wijn die er die avond rijkelijk werd geschonken. Het was de eerste keer dat ze zich zo gemakkelijk had laten verleiden om zich af te zonderen met een man. Ze had er niet eens een onaangename herinnering aan gehad. Ook niet toen ze in zijn bed belandde en de pijn van de eerste keer voor lief had genomen, want hij was voorzichtig en liefdevol met haar omgesprongen. Hij was trots dat hij de eerste was die haar

op die manier had mogen beminnen, beschouwde die daad als het begin van een liefdesband tussen hen. De tijd daarna was het bijna vanzelfsprekend geweest dat zij samen optrokken. Toen ze merkte dat ze zwanger was, waren ze niet eens geschrokken, eerder blij verrast.

‘Het kindje is in ieder geval uit liefde verwekt,’ zou Alexandre later meermalen zeggen. Zo beschouwde ze het zelf niet. Ze had altijd gedroomd van een grootse en meeslepende liefde, die haar in hart en lichaam zou raken, haar in vuur en vlam zou zetten. Natuurlijk, ze hield van Alexandre. Ze dacht met genoeg terug aan de zachtaardige man, die zo gastvrij was en die kostelijke maaltijden klaarmaakte. Evenals aan de heerlijke avonden met vrienden. Nadat ze getrouwd waren, was het bij hen thuis vaak wekelijks feest, genoten ze van Alexandres sublieme kookkunsten in de kleine tuin van het huisje dat ze bewoonden, naast het restaurant waar Alexandre werkte. Toen Jules eenmaal was geboren, leefden ze beiden gedurende een korte periode op een roze wolk. Maar daarna vervaagde dat speciale gevoel tussen hen al snel. De gedreven Alexandre was volledig toegewijd aan zijn werk als kok. De jonge, vrijgevochten meid met al haar dromen, was een liefhebbende moeder geworden voor Jules, maar tegelijkertijd verlangde ze terug naar haar oude leven, haar vrienden van de kunstacademie en het internaat waar ze tekenlessen gaf. Op een dag wist ze het zeker: de allesomvattende liefde moest haar nog aanraken. Waar ze nu in terecht was gekomen was mooi, en het was haar zomaar overkomen, maar het was niet het vuur waarvan ze nog steeds droomde.

Toen ze daarover op een avond met Alexandre sprak, had hij hartverscheurend gehuild. Van het waarom van zijn verdriet kreeg ze geen hoogte. Ze hield het er maar op dat zijn

verdriet Jules gold, die hij nu niet dagelijks meer zou zien. Hoe spijtig ook, ze hadden daarvoor geen oplossing voor ogen. Om die reden waren ze dan ook nog een jaar bij elkaar gebleven. Jules zou hen binden voor het leven, daar waren ze het over eens.

De uitweg uit hun relationele impasse was sneller gekomen dan gedacht. Alexandre werd op een dag uitgenodigd op het kasteel in Nevers, waar de graaf van Montsaunin resideerde. Als hij de graaf culinair wilde bijstaan tijdens de wijnfeesten en jachtfestijnen, dan was er een woning voor hem op het terrein van het kasteel beschikbaar. Beiden slaakten een zucht van verlichting, omhelsden en feliciteerden elkaar met deze oplossing. Natuurlijk had ze meegekund om daar te gaan wonen, maar beiden vonden het een goed moment om elkaar los te laten. Op verzoek van Alexandre besloten ze niet te scheiden. Om hem geen verdriet te doen, stemde ze daarin toe.

Zo bleef Joséphine als madame Fesser tekenlessen geven, terwijl Alexandre de culinaire wensen probeerde te vervullen van de graaf van Montsaunin op diens kasteel in Nevers. Alexandre had nog een ander verzoek. Hij wilde zijn zoon het liefst bij zich houden. Om die reden was Jules overdag de meeste tijd op het kasteel, waar hij samen met de kinderen van de graaf door een kindermisje werd opgevoed. 's Avonds was hij bij zijn vader in diens woning op het landgoed van het kasteel. Joséphine verlangde vaak intens naar de jongen, die daarom met regelmaat, samen met zijn vader, vanuit Nevers naar haar toe kwam.

Op een goede dag liep ze dus binnen bij kunsthandelaar Pierre Martin in Parijs om wat rond te neuzen tussen de hem nieuw aangeboden werken. Toen ze een prachtig werk getiteld 'Maannacht' bekeek van de jonge Hollandse meester aan wie

ze zoveel moest denken, stapte juist de maker van het werk binnen. Ze keek even op toen Johan Barthold Jongkind bijna werd gesmoord in een hartelijke omhelzing door Pierre Martin.

‘Goed je weer te zien, jongen,’ zei Martin luid, en hij bleef hem amicaal op de rug kloppen. ‘Heb je al in je nieuwe atelier gekeken? Hoe vind je het, kun je er werken, denk je?’

Weer keek ze op. Vergiste ze zich, of hoorde ze nu werkelijk gesnik? Wat ze zag, was een primitieve ziel, ongeveer van haar leeftijd, in een lang, slungelig lichaam, wilde haren, snor en baard rondom een kinderlijk ogend gezicht met stralend blauwe ogen. Ze zag hoe hij werkelijke tranen vergoot op de schouder van de man die net tegen enkele kunstenaars had gezegd dat Claude Monet collega Jongkind ‘als dood voor de kunst’ beschouwde. De mededeling had hem het nodige commentaar opgeleverd. De mannen spraken druk door elkaar heen. Als ze het echter goed beluisterde, hadden zijn collega-kunstenaars Jongkind financieel gesteund. Nu was hij blijkbaar net terug uit Holland. Hij stuurde regelmatig werk van uit Rotterdam naar Martin, want ze had tijdens voorgaande bezoeken al meer werk uit Holland van hem bekeken. In ruil daarvoor, begreep ze uit de gesprekken, stuurde Martin briefjes van honderd frank naar Jongkind. Volgens Martin stapelde het werk zich echter op zonder een belangstellende koper. De kunstenaars prezen Martin om zijn goedheid jegens Jongkind. Hij was het ook die, samen met de niet onbemiddelde graaf Armand Doria, de veiling had georganiseerd waaraan zij allemaal een schilderij hadden gedoneerd om de schulden van Jongkind af te betalen.

‘Dat was wel wat anders dan die twee schilderijen à honderd frank per maand die hij aan vrienden sleet om in zijn onderhoud te voorzien,’ had ze een van hen horen zeggen.

‘Ik hoop dat hij zich geestelijk ook weer een beetje kan handhaven nu ik hem een eigen onderdak heb bezorgd aan de Rue St. Nicolas,’ deelde Martin niet zonder trots mee. ‘Ik ben er persoonlijk gaan kijken. Het is een gemeubileerde kamer met een bed, vier stoelen, een kast en een spiegel, voor 145 frank per kwartaal. Daarbij mag hij bij mij zijn maaltijden gebruiken. Echt, mannen, meer kan ik niet voor hem betekenen.’

De kunstenaars waren druk pratend vertrokken, verheugd over zijn mogelijke terugkeer. Nu was Jongkind blijkbaar terug in Parijs en het eerste wat hij hier deed, was een bezoek brengen aan zijn weldoener. Jongkinds stem klonk geëmotioneerd toen hij Martin vertelde over zijn achterliggende periode in Holland.

‘Ik heb me in Rotterdam zo eenzaam gevoeld. Niemand die mijn werk beoordeelde, niemand die met mij sprak. Uit eenzaamheid ben ik naar mijn zuster in Klaaswaal gegaan, maar mijn zwager Smelzer... O père, ik zou hem als predikant moeten waarderen, maar zijn negatieve reacties op het werk dat ik daar maakte, waren verschrikkelijk. Hij heeft er werkelijk geen verstand van, al denkt hij van wel. Wat vindt u van mijn “Maannacht in Klaaswaal” dat ik u toestuurde? Een nutteloos werk noemde hij het. Ik kon beter naar de haven van Rotterdam gaan, dat was een onderwerp waarmee mijn schilderijen tenminste nog geld op zouden brengen. Er was niemand aan wie ik zijn mening kon toetsen, niemand. Maar père, ik vraag het u nu, is dit onverkoopt nutteloos werk? Ik schat zelf in dat u het wellicht al verkocht hebt.’

Joséphine wachtte het antwoord van Martin niet af en mengde zich in het gesprek. ‘Ik ben nu al een paar keer hier binnengewandeld om uw werk te bewonderen, meneer Jongkind. Kijk, ik sta er net mee in mijn handen. Nee, het is niet

verkocht, maar nog voor u de deur uit gaat, is het van mij! Het is van een fascinerende schoonheid. Ik ben geëmotioneerd door het prachtige licht, de geleidelijke overgangen, en dan de kleur...'

Het gezicht van de jonge kunstenaar klaarde op toen hij haar achter in de zaak ontdekte. Hij zette zijn rafelige hoed af en liep direct bij Martin vandaan. 'Madame, u heeft er verstand van! Ik heb hier in mijn werk, naar mijn mening, een geweldig effect bereikt. Mag ik u danken, madame eh... Jongkind, aangenaam.'

Hij stak zijn hand uit en zij omklemde hartelijk de warme, slanke vingers met twee handen en drukte zijn hand tegen haar hart, om haar woorden extra kracht bij te zetten. 'Ik ben madame Fesser. Aangenaam! Meneer Jongkind, ik houd van uw werk.'

Zijn blauwe ogen glommen en de lippen van zijn weke mond krulden nu tussen de ruwe baard en snor tot een rijke glimlach.

'Ik moet uw zwager ongelijk geven,' voegde ze er nog aan toe.

Het blonde, Hollandse, eeuwige jongenskind, de slungelige vagebond, lachte haar toe. Ze verloor zich totaal in zijn mooie, blauwe ogen, die zich door haar compliment vulden met tranen. Ze zag een zachtheid waarin vreugde en smart samenkwamen. In het schilderij herkende ze een diepe, onbestemde eenzaamheid, die het maanlicht aan haar openbaarde.

Op dat moment besloot Joséphine Fesser-Borrhée, eenenveertig jaar oud, dat ze de even oude Johan Barthold Jongkind nooit meer los zou laten. Wat ze voelde deed haar vaag denken aan haar meisjesdromen. Was dit nu de allesverterende liefde die je voor iemand kon voelen? Ze raakte er even van in

verwarring. Hij keek haar aan; iets te lang, dacht ze, want ze voelde hoe er iets vreemds met haar gebeurde.

In de schemerige ruimte van het schaars verlichte vertrek van kunsthandelaar Pierre-Firmin Martin, voelde Johan Barthold op zijn beurt hoe hij geestelijk door haar werd omarmd. De sterke Joséphine zou vanaf dat moment waken over deze zwakke bohémien, met alles wat in haar was. Al direct ging hij akkoord met haar voorstel om verder te praten bij haar thuis. Het leek of hij zich koesterde in haar zonnige humeur, toen hij haar uitnodiging om bij haar te komen eten aanvaardde.

‘Excuses, madame, als ik u beledig, maar zo te horen komt u van oorsprong niet uit Frankrijk?’

Ze lachte om zijn gebrekkige Frans en klopte hem op de schouder. ‘Misschien moeten wij samen als Hollanders eens een taallesje Frans ondergaan.’

‘Maar madame, dan spreek ik liever met u in mijn moers-taal.’

‘Da’s goed, jongen. Dat spreekt wat gemakkelijker vanuit het hart, toch?’

Hij keek haar verbaasd aan. ‘Wij begrijpen elkaar, madame!’

Met het teruglopen naar Martin pakte hij het ‘Maanlicht in Klaaswaal’ van haar over.

‘U hoeft het niet af te rekenen, madame. Ik schenk het u!’

‘Dat is dan ons eerste conflict,’ hield ze hem voor, ‘want zo steekt een Hollander niet in elkaar. Zaken zijn zaken en die moeten geld opleveren, daar is voor gewerkt. Denk daar maar eens diep over na,’ hield ze hem streng voor.

Het gesprek in de Nederlandse taal was Martin ontgaan. Met veel plezier verpakte hij ‘Maannacht in Klaaswaal’ in

grauw papier en deed er een touwtje omheen zodat zij het beter kon dragen.

Jongkind had geen oog meer voor hem. Hij pakte het schilderij van haar over en nadat ze had afgerekend, liepen ze samen naar buiten. Dan weer liep hij links van haar, dan weer rechts, en nu voor haar, terwijl hij zelf achteruitliep, aldoor druk aan het praten. Ze begreep hem niet, maar deed ook geen moeite. Ze verwonderde zich over zijn opwinding, die haar uitnodiging blijkbaar teweeg had gebracht.

Thuisgekomen pakte hij het schilderij uit. Alsof het de gewoonste zaak van de wereld was, gaf ze hem een hamer en adviseerde hem een geschikte plek te zoeken in een van de vertrekken van haar woning, waar het werk het best tot zijn recht zou komen. Hij liep zoekend door haar huis en vond een plek boven haar werktafel in haar atelier. ‘U schildert ook?’

‘Ik doe mijn best,’ riep ze vanuit de keuken, ‘maar het haalt het niet bij uw prachtige Maannacht. Ik geef tekenlessen op een meisjeskostschool.’

Ze moest even wennen aan de kinderlijk drukke manier waarop hij aanwezig was.

‘Ga even zitten,’ zei ze, en ze zette in haar keuken een fles rode wijn op tafel, ‘schenk ons wat in, dan zal ik een heerlijke maaltijd bereiden.’

Terwijl ze achter het fornuis plaatsnam, ratelde hij voort in een niet te stuiten woordenstroom, waarin de chronologie totaal ontbrak. Ook ging hij van hot naar her. Soms was hij in Parijs, soms in Rotterdam of in Klaaswaal bij zijn zuster, die met een dominee was getrouwd. Hij klaagde over de slechte verkoop van zijn schilderijen. Memoreerde de tijd dat hij nog verkocht aan de Franse staat tijdens een salon in Musée d’Angers.

‘Ik heb de laatste jaren veel leed te verstouwen gekregen, madame. Mijn moeder is overleden, zij had altijd veel vertrouwen in mij. Van haar mocht ik ooit als jonge jongen naar Den Haag, naar mijn leermeester, de kunstenaar Schelfhout, die mij heeft opgeleid tot kunstschilder. Ik viel ook niet in de prijzen bij de salon afgelopen jaar. Ooit kreeg ik een toelage van de Prins van Oranje, maar spionnen hebben negatieve berichten gezonden aan de prins, nu de koning, waardoor ik in geldnood ben gekomen. Zij hebben slecht over mij gesproken.’ Hij schonk zichzelf nog een glas wijn in. ‘Proost, madame, op de kunst!’

Terwijl ze zich te goed deden aan een heerlijke maaltijd, vroeg ze hem waar zijn atelier zich bevond. Ook nu weer kreeg ze een warrig verhaal.

‘Van de winter heb ik père Martin om geld gevraagd, omdat ik terug naar Frankrijk wilde. Hij moest me teleurstellen: er was niets verkocht, helemaal niets. Ik was er ziek van en raakte ervan in de war. Ik wilde weg uit Rotterdam, er was niemand met wie ik kon praten. Maar père Martin is aardig voor me, madame. Hij is altijd aardig voor me. Hij heeft aan al mijn vrienden gevraagd of ze mij wilden helpen. Dat hebben ze gedaan, allemaal. Ze hebben allemaal één werk van henzelf verkocht zodat ik van de opbrengst mijn schulden kon voldoen. Dat voelde zo goed, ik had direct wel naar Parijs gewild om ze te bedanken. Aan père Martin heb ik gevraagd of hij naar een appartement voor mij wilde uitkijken. Ik kan geen lawaai meer verdragen, iedereen schreeuwt en dan word ik ziek. Wanneer ik gezond ben, kan ik weer aan het werk en geld verdienen. Félix Cals is mij komen halen in Rotterdam. Hij had graaf Doria ontmoet, een verzamelaar van zijn werk, en van dat van mij. In het kasteel in Orrouy hangt werk van mij dat Doria bij Martin heeft gekocht. Ik was zo blij om Félix

te zien. Hij heeft mij in Rotterdam opgehaald en is meegereid naar Parijs. Iedereen gelooft weer in mij, zei hij...' Weer werden zijn blauwe ogen waterig.

Joséphine knikte. Het verhaal kwam haar bekend voor, omdat ze nogal eens logeerde in Nevers bij Martins zuster, maar ook dankzij de verhalen van de kunstenaars bij Martin in de zaak was ze redelijk op de hoogte van zijn wel en wee.

'Bevalt het appartement?' vroeg ze. 'Kun je daar de rust vinden om opnieuw tot productie te komen?'

Terwijl ze het vroeg, borrelde er een nieuw idee in haar op, dat ze nog niet wilde prijsgeven. Dat zou allemaal te vlug gaan. Ze moest het voorbereiden. Ze moest hem langzaam onder haar vleugels opwarmen tot hij er klaar voor was om met haar een atelier te delen. Ze zouden dagelijks in elkaars nabijheid zijn, zij aan zij schilderen, ze zou hem verzorgen, hem stimuleren, zijn zaken behartigen. Nogmaals maande ze zichzelf in gedachten tot kalmte. *Niet te snel, Joséphine, rustig aan!*

Nu hij bij haar aan tafel zat, genoot ze uitgebreid van zijn nabijheid. Na het eten schonk ze hem een heerlijke cognac, die hij roemde. Het eten, de wijn en de cognac zorgden voor rode blosjes op zijn wangen, net boven de grens van zijn baard. Het gaf hem iets zachts mee. Zijn verhalen en drukke gebaren verstilden langzaam, waarbij zijn tekst overging in dankbaarheid. 'U bent voor mij een vader en moeder tegelijk. Ik heb u nu al lief, madame. U inspireert mij!'

Ze keek met een moederlijke blik over tafel naar het wat rozig geworden dankbare kind in dat grote mannenlichaam. In de stilte die nu viel, trok ze haar plan. Ze vond hem aangenaam gezelschap. Ze voelde zich bij hem op haar gemak en zou graag nog langer van zijn nabijheid genieten.

Zonder iets tegen elkaar te zeggen, zochten zijn ogen die

van haar. Een woordeloos verbond, hopelijk voor heel lang, was het enige wat ze kon denken.

‘Volgende week ga ik logeren bij de broer en schoonzuster van mijn man, de familie Fesser-Ruez in het noordoosten van Parijs. We zouden er samen kunnen schilderen, aquarelleren, lijkt dat je iets? Je zou mij ook nog wel wat kunnen leren, zodat ik het later weer op mijn leerlingen kan overbrengen.’

Hij knikte vergenoegd. ‘Het lijkt of het leven voor mij weer betekenis krijgt, madame,’ zei hij dankbaar.

Tijdens het logeerpartijtje bij de familie Fesser schilderden ze beiden naar hartenlust. Samen trokken ze eropuit en ze genoten van elkaars gezelschap. Het werk dat hij maakte had alle licht en luchtigheid in zich die hem op dat moment zo kenmerkten. Volkomen ontspannen nu, zonder die enorme woordenstroom die haar ten deel viel wanneer hij onrustig was, stond hij naast haar te schilderen. Samen schilderden ze het bekende café Des Ardennes, waar ze vervolgens samen op het terras van een glas wijn genoten. Schetsboeken vol tekeningen, die hij scherp en snel opzette en later wilde uitwerken. Haar nabijheid en de omgeving maakten hem productief. Er ontwikkelde zich in die korte tijd tussen hen een verhouding die niet te benoemen viel.

Ze zorgde ervoor dat het contact met Pierre Martin op een wat lager pitje kwam. Natuurlijk deed hij veel voor Johan, maar deze schatte volgens haar zijn werk te laag in, waardoor hij naar haar mening te weinig betaald kreeg. Hij kwam zelden meer in zijn appartement en ook steeds minder vaak bij haar thuis en in haar atelier. Zijn vrienden en de cafés hadden maar al te vaak een grote aantrekkingskracht. Soms kwam hij dronken thuis, dan sprak ze hem als een oude schooljuf

verwijtend toe dat de huur van zijn appartement wel doorliep, ook al logeerde hij bij haar. Ze hield hem als een moeder voor dat zijn vrienden en Martin niet opnieuw voor zijn schulden zouden opdraaien. Soms was hij vervelend, plagerig, eigenwijs; dan negeerde ze hem. Ze leerde hem steeds beter kennen en ondanks zijn grillige natuur, vond ze hem jongensachtig spannend. Ze stimuleerde hem in zijn werk. Werk dat ze soms zelf aan de man bracht nu ze het niet meer overliet aan Martin, hetgeen hem dan weer in grote lof voor haar deed ontsteken. Als tegenprestatie leerde hij haar heel geduldig de kunst van het maanlicht. Haar werk zou echter nooit ook maar in de verste verte aan het zijne kunnen tippen, want zoals hij zijn licht over de nacht liet schijnen, was bijna magisch.

Aan Pierre Martin vroeg ze of hij schriftelijk wilde doorgeven wat hij aan werk van Johan in voorraad had en hoeveel de schilderijen waard waren. Ze merkte wel dat de gang van zaken hem niet aanstond. Hoewel de verhouding tussen hem en Johan bekoeld raakte, was ze er niet op uit om hen uit elkaar te drijven. Daarvoor had Pierre Martin te veel voor hem betekend. Maar ze had de verkoop van zijn werk stevig in de hand genomen en wilde dat onder geen voorwaarde meer loslaten. Ze had werken bij verschillende kunsthandelaren ondergebracht, verspreid over Parijs. De prijzen waren aanmerkelijk gestegen toen zij zich ermee ging bemoeien.

Ze zag hoe hij ervan opfleurde en hoe zijn zelfvertrouwen een oppepper kreeg. Hij had het blijkbaar nodig dat ze de touwtjes stevig in handen hield. Vaak legde hij zich kinderlijk eenvoudig neer bij haar oordeel. Ze raakte ook meer aan hem gewend. Op zijn stemmingswisselingen had ze inmiddels een passend antwoord.

Toen ze in de zomer van 1861 voorstelde om samen te gaan

wonen, kende zijn enthousiasme geen grenzen. Al snel ging hij eropuit wanneer er iets te huur werd aangeboden, maar ze remde zijn enthousiasme voor sommige appartementen af. Zelf zocht ze naar een geschikte woning met atelierruimte, die in haar ogen toekomstbestendig zou zijn waar het hun verhouding betrof. Op de hoek van de Boulevard du Montparnasse en de Rue de Chevreuse vond ze zo'n geschikt appartement. Ze had met zorg gekozen voor een woning in het zuiden van Parijs. Hoewel ze hem zijn vrienden gunde, moest het niet al te gemakkelijk voor hem zijn om hen in de verleidelijke cafés van Montmartre te ontmoeten. De afstand vanaf hun nieuwe woning was anderhalf uur met de omnibus, vervoer dat ook nog eens op heel onregelmatige tijden passagiers oppikte. Johan leek het in zijn sociale hulpeloosheid niet in de gaten te hebben, bekommerde zich ook weinig om wat zij om hem heen organiseerde; het viel buiten de grenzen van zijn interesse. Dat de prijzen omhoog waren geschoten, dat was wat hem interesseerde. Het stemde hem uitermate tevreden. Er waren nu ook kunsthandelaren die van zijn werk een verkooptentoonstelling maakten.

Ze woonden nu een jaar samen en voor zover ze het kon overzien, had ze hem in dat jaar in al zijn complexiteit leren kennen en weten te doorgronden. Hij was rusteloos en altijd weer op zoek om nieuwe dingen te ontdekken. Nadat ze hadden ontbeten, trok hij er 's morgens blijmoedig op uit. Zelf hield ze zich bezig met vijf leerlingen, die ze in hun gezamenlijk atelier les gaf. 's Avonds kwam hij met enthousiaste verhalen en vaak heel veel schetsen, weer thuis. Wanneer hij luidruchtig de stilte van de dag doorbrak, maakte haar hart een sprongetje. Onvermoeibaar zoog hij dagelijks nieuwe sensaties in zich

op. Er was nooit ook maar één moment dat de gespreksstof tussen hen opdroogde. Iedereen die hij die dag was tegengekomen had wel een moment als zijn gesprekspartner gefungeerd. Omdat hij iedereen welgezind was, leidde dat vaak tot interessante nieuwtjes. Daarbij was zijn vertrouwen in de medemens groot, waardoor er elke dag ongekend veel vreemden in hun atelier over de vloer kwamen.

Dat haar gevoelens voor hem steeds heftiger werden, ontging hem totaal. Zijn omhelzing, zijn gevoelens, waren niet anders dan tegenover anderen. Zijn warme, spontane inborst liet zich overal voelen. Ze vormde daarop geen uitzondering wanneer hij haar aan zijn borst drukte. Daar was ze van doordrongen. Toch droomde ze ervan om meer voor hem te zijn, boven de anderen uit te steken waar het zijn warme aandacht betrof. Soms moest ze lachen hoe gemakkelijk hij de dingen gewoon vond. Dat ze op een dag ook samen sliepen, voelde hij als een vanzelfsprekendheid in het verlengde van de manier waarop ze samen leefden. Ze was een vrouw en ze was mooi en ze was dichtbij, dus wat wilde je als man nog meer. Voor haar gold hij nog steeds als een uitdaging. In het bijzijn van anderen noemde hij haar nog steeds wat afstandelijk madame Fesser, maar in het donker van de nacht had hij haar tijdens een intiem moment fluisterend Fientje genoemd. Juist die kleine, intieme voorvalletjes, maakten haar blij en gelukkig. Eens zou hem opvallen hoeveel zij van hem hield, en dan zou hij haar hartstochtelijk veroveren, zoals ze daar ooit in haar meisjesjaren van had gedroomd. Steeds meer zou ze een plaatsje in zijn hart en hoofd in beslag nemen, zoals hij nu al in haar verankerd zat. Voorlopig voelde hij zich vooral geestelijk met haar verbonden, stelde ze tevreden vast. Het was nog maar het begin van de weg die ze samen zouden gaan.

Kunstenaaarsromance in 19e-eeuws Parijs

In de zomer van 1860 is Joséphine Fesser in de Parijse kunsthandel van Pierre Martin als daar Johan Barthold Jongkind binnenkomt. Ze is net zo onder de indruk van de kunstenaar als van zijn werk.

Jongkind zelf was aan lagerwal geraakt en verbleef tijdelijk in Nederland. Zijn kunstenaarsvrienden hebben hem teruggehaald naar Parijs. Wanneer Joséphine een schilderij van hem koopt en hem uitnodigt om bij haar te komen eten, verandert zijn leven voorgoed. Ze wordt zijn toegewijde vriendin, zijn zakenpartner, zijn maan en zijn sterren.

‘Een indrukwekkende liefdesgeschiedenis.’

— HEBBAN.NL OVER *TUSSEN RANG EN STAND*

Maannachten is een intrigerend verhaal over leven voor de kunst en leven van de liefde. Het is de tweede roman van Marja Visscher die verschijnt in de reeks historische romans van uitgeverij Zomer & Keuning, na het goed ontvangen *Tussen rang en stand*.

Z&K

www.zomerenkeuning.nl

NUR 342

9 789401 911160